

معنای «اللمم» در قرآن

حیدر حب الله

ترجمه: سعید نورا

سوال^۱: در کلام خدای متعال آمده است: ﴿وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَإِذْ أَنْتُمْ أَجِنَّةٌ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى﴾ (نجم: ۳۱-۳۲) و وقتی به برخی از نظرات مراجعه کردم، دیدم که اکثر فقها می گویند «اللمم» همه چیز غیر از زنا را شامل می شود، با توجه به حقیقت آنچه در شرع آمده است، «اللمم» دقیقا چیست؟ آیا این بدین معناست که هر چه کمتر از زنا باشد، بخشیده می شود؟

پاسخ:

«اللمم» از «اللم» گرفته شده که معنای جمع کردن یک چیز است که به نزدیک شدن به یک چیز نیز به کار می رود و مرجع در اینجا کلام فقها و مفسران نیست، بلکه زبان و سیاق های متن قرآنی معیار است. ولی گفته می شود: (لمم الشیطن) به معنای تماس شیطان و نزدیکی وی به انسان است. از اینروست که می بینیم برخی این آیه را به صغائر تفسیر کرده اند چون نوعی نزدیکی به فواحش به شمار می روند. همچنان که می بینیم برخی آن را این گونه تفسیر

^۱ حیدر حب الله، إضاءات فی الفكر والدين والاجتماع ۱: سوال ۲۷۸.

کرده اند که مقصود لغزش ها و قصوراتی است که گهگاهی از انسان صادر می شود چون انسان معصوم نیست. بر این حالت نیز نزدیکی به فواحش صادر است.

معیار در این جا استثنای (إلا للمم) است اگر این استثناء از قبیل استثنای منقطع باشد تفسیر آیه به مثل این تفاسیر ممکن است ولی اگر استثناء متصل باشد در این صورت لمم نیز خود جزئی از فواحش و کبائر خواهد بود.

اما تفسیر لمم به این که به معنای زناست یا هرچیزی غیر از زناست، همگی اجتهاداتی است که مستند به زبان نمی باشد چون در زبان عرب بر زنا یا غیر زنا به طور خاص تعبیر «لمم» اطلاق نمی شود.

شاید بتوان آیه شریفه را با ارجاع به «نازل» تفسیر کرد، به این معنا که می گوئیم: (ألم به المرض) در لغت به این معناست که این بیماری دچار شد. گویی این آیه می خواهد بگوید این افراد از کبائر و فواحش دوری می کنند ولی معمولاً از گناهایی که بر اثر شرایطی بر آنها وارد می شود دوری نمی کنند شرایطی که موجب می شود به گناه نزدیک شوند چون معصوم نیستند، ممکن است در اثر فشار خاصی نگاهی از روی شهوت داشته باشد اما عادت او پرهیز از این گناهان است. ممکن است در اثر کشیده شدن به فضای اجتماعی خاصی که غیبت در آن فراوان است، در حق انسانی غیبت کند، اما بر سر نافرمانی خود نمی ماند بلکه از آن جدا می شود. چه بسا بتوان گفت این تفسیر به لحاظ لغوی نیز معنای نزدیکی در تفسیر این آیه است و با روح قرآنی و واقعیت تجربه بشری سازگار است.

نتیجه می گیریم هر چه حرام است انجام دادن آن حرام است، اما آیه می خواهد واقعیت تجربه انسان مومن را توضیح دهد و وضعیت و شرایط او را درک کند از این جهت که انسان مومن از فواحش دوری می کند ولی ممکن است ناخواسته گرفتار «لمم» شود و در برابر فشارهای شیطان سرخم کند و گویی خداوند متعال در این آیه می خواهد بگوید که خداوند متعال با دید رحمت به این لغزش های گذرا می نگرد تا زمانی که انسان مومن از فواحش و کبائر دوری کند و تصمیم قطعی بر ترک گناه داشته باشد نه به این معنی که انجام کار حرام گاهی جایز است بلکه به این معنی است که اگر در اثر موقعیتی گناهی از انسان صادر شده باشد، خداوند ممکن است از آن خطا گذر کرده و او را ببخشد. این بیشتر شبیه به آنچه است که در قانون جنائی

امروزه مطرح است که بین ارتکاب جرم از روی اصرار و تعمد و ارتکاب جرم بدون تعمد و اصرار تمییز گذاشته می شود.